

कथा

भारताच्या महान स्वातंत्र्य संग्रामातील अज्ञात नायकांच्या

बिरसा मुंडा (1875-1900)

ठिकाण: छोटा नागपूर, झारखंड

वयाच्या 25 व्या वर्षापूर्वी इंग्रजांना हादरवून सोडणारा तरुण तुम्ही कधी ऐकला आहे का? असे एक नाव आहे -**बिरसा मुंडा**.

बिरसा मुंडा यांचा जन्म झारखंडमधील एका छोट्या गावात आदिवासी मुंडा कुटुंबात झाला. त्यांचे बालपण जंगल, डोंगर आणि शेतात गेले. पण जेव्हा ब्रिटिशांनी आदिवासींच्या जमिनी बळकावायला सुरुवात केली आणि जमीनदारांनी त्यांची पिळवणूक सुरू केली तेव्हा बिरसाने त्याला विरोध केला.

ते म्हणायचे- "**आम्हाला आमचे स्वतःचे राज्य हवे आहे - अबुवा दिसुम, अबुवा राज.**" (आपला देश, आपले सरकार)

बिरसा यांनी ब्रिटिशांच्या शाळेत शिक्षण घेतले, पण लवकरच लक्षात आले की ब्रिटिश हे आदिवासींची संस्कृती पुसून टाकत आहेत. त्यांनी शिक्षण सोडून आदिवासी तरुणांना संघटित करायला सुरुवात केली.

एके दिवशी एक इंग्रज अधिकारी गावात आला आणि शेतकऱ्यांकडून जबरदस्तीने भाडे वसूल करू लागला. बिरसा त्या अधिकाऱ्याला थांबवून म्हणाला, "**ही जमीन तुमची नाही. ही जंगले, ही शेतां आमच्या माता आहेत. आम्ही त्यांना विकू देणार नाही.**"

हळूहळू बिरसा मुंडा यांनी हजारो आदिवासींना संघटित केले. त्यांनी ब्रिटिश सरकारच्या विरोधात चळवळ सुरू केली - ज्याला '**उलगुलान**' म्हणजे '**महान बंड**' असे नाव दिले गेले.

ब्रिटिशांनी त्यांना अटक केली आणि 1900 मध्ये - वयाच्या अवघ्या 25 व्या वर्षी तुरुंगात त्यांचा रहस्यमय मृत्यू झाला. आजही '**धरती आबा**' म्हणजे '**पृथ्वीचा पिता**' म्हणून त्यांचे स्मरण केले जाते.

शिकवण: बिरसा मुंडा आपल्याला शिकवतात की न्यायासाठी लढण्यासाठी वयाची नव्हे तर धैर्य आणि सत्याची गरज असते. आज आपली संस्कृती, पर्यावरण आणि समाज वाचवायचा असेल तर आपल्याला बिरसा मुंडांचे धैर्य आत्मसात करावे लागेल.

कथा

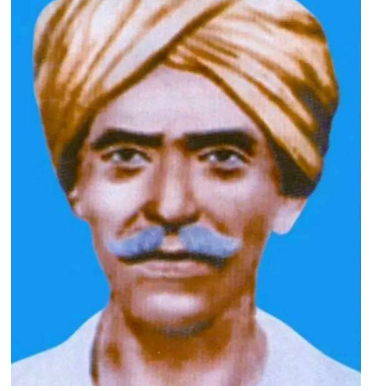
भारताच्या महान स्वातंत्र्य संग्रामातील अज्ञात नायकांच्या

कोमाराम भीम (१९०१-१९४०)

ठिकाण: आदिलाबाद, तेलंगणा

'जल, जंगल, जमीन'चा नारा सर्वप्रथम कोणी दिला हे तुम्हाला माहीत आहे का? हा नारा एका आदिवासी वीराने दिला होता, ज्यांचे नाव **कोमाराम भीम**.

ते गोंड जमातीचे होते आणि तेलंगणातील जंगलात राहत होते. तेव्हा हैदराबादवर निजामाचे राज्य होते, जो इंग्रजांचा मित्र होता. निजामाच्या पोलिसांनी आदिवासींकडून जबरदस्तीने कर वसूल केला, त्यांच्या जमिनी जप्त केल्या आणि त्यांना जंगलात लाकूड तोडण्यापासून किंवा शेती करण्यापासूनही प्रतिबंधित केले.

एके दिवशी कोमाराम भीमच्या वडिलांना पोलिसांनी मारले. तेव्हा कोमाराम भीम यांनी निर्णय घेतला की आपण अन्याय सहन करणार नाही.

तो म्हणाला-"**आमच्याकडे राजा नाही, संपत्ती नाही - आमच्याकडे फक्त जंगले, पाणी, जमीन आहे - आणि हे आमचे जीवन आहे. आम्ही त्यांना सोडू शकत नाही.**"

ते जंगलात जाऊन गनिमी काव्याचे प्रशिक्षण घेऊ लागले. त्यांनी गावोगावी जाऊन लोकांना संघटित केले आणि निजामाच्या सैन्याशी संघर्ष केला.

एकदा पोलीस गावात आले आणि लहान मुलांना घाबरवायला लागले. कोमाराम भीम पुढे आले आणि म्हणाले:"**जर तुम्हाला जमीन हवी असेल तर तुम्हाला आधी मला पार करावे लागेल.**" एका झाडाच्या मागून बाहेर येऊन त्यांनी पोलिसांवर हल्ला केला.

1930 च्या दशकात त्यांची चळवळ इतकी मजबूत झाली की निजामाला सैन्य पाठवावे लागले. 1940 मध्ये एका चकमकीत ते शहीद झाले. आज तेलंगणात त्यांच्या नावावर जिल्हे, महाविद्यालये आणि स्मारके आहेत.

शिकवण: कोमाराम भीम आपल्याला शिकवतात की जोपर्यंत आपण 'जल, जंगल, जमीन' यांचे रक्षण करू, तोपर्यंत आपले अस्तित्व अबाधित राहिल. पर्यावरण आणि आपल्या हक्कांसाठी आवाज उठवणे ही देखील राष्ट्रसेवाच आहे.

कथा

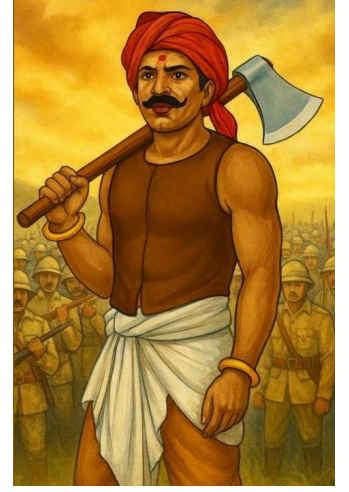
भारताच्या महान स्वातंत्र्य संग्रामातील अज्ञात नायकांच्या

रामजी गोंड (सक्रिय कालावधी: सुमारे १८५७-१८६०)

ठिकाण: तेलंगणा, आदिलाबाद भाग

आज आपण एका आदिवासी वीराबद्दल बोलणार आहोत, ज्यांचे नाव इतिहासाच्या जाडजूड पुस्तकात सापडणार नाही - पण ज्यांच्या शौर्याचा प्रतिध्वनी आजही आदिवासी भागात ऐकू येतो. ते म्हणजे **रामजी गोंड**.

रामजी गोंड दक्षिण भारतातील आदिलाबाद भागातील गोंड आदिवासी समुदायातील होते. त्यावेळी भारतात प्रथमच इंग्रजांविरुद्ध मोठे बंड झाले - ज्याला '1857 ची क्रांती' असे म्हणतात. देशाच्या कानाकोपऱ्यात हे बंड झाले. रामजी गोंड यांनी पाहिले की इंग्रज आदिवासींच्या जमिनी काढून घेत आहेत, जंगले ताब्यात घेत आहेत आणि स्थानिक राजांना हटवून इंग्रजी राजवट लादत आहेत.

रामजी गोंड यांनी आपल्या भागातील तरुणांना संघटित केले. ते दिवसा शेतकऱ्यांसारखे राहत होते आणि रात्री त्यांनी ब्रिटीशांच्या छावण्या, घोडदळ आणि कर अधिकारी यांच्यावर छापे टाकले. इंग्रज त्यांच्या गनिमी हल्ल्यांमुळे हैराण झाले होते.

एका रात्री ब्रिटिश सैनिकांचा एक गट गावाबाहेर तळ ठोकून होता. ही बाब रामजी गोंड यांना समजली. त्याने आपल्या साथीदारांना सांगितले - "अंधारात लढणे हे आपले सामर्थ्य आहे. जंगल ही आपली आई आहे आणि आईच्या सावलीत कोणताही शत्रू उभा राहू शकत नाही." त्या रात्री त्यांनी इंग्रजांना चारही बाजूंनी घेरले, मशाल विझवले आणि झाडांच्या मागून अचानक हल्ला केला. काही समजण्याआधीच इंग्रजांचा पराभव झाला.

इंग्रजांना रामजी गोंड यांना थेट युद्धात पराभूत करता आले नाही तेव्हा त्यांनी एक युक्ती खेळली. बनावट कराराच्या बहाण्याने इंग्रजांनी रामजी गोंड यांना चर्चेसाठी बोलावून अटक केली. काही लोककथेनुसार, त्यांना मारल्यानंतर त्याचे डोके खांबाला टांगले होते जेणेकरून बाकीच्या आदिवासींमध्ये भीती पसरले.

पण घडले अगदी उलट - भीती नाही, **प्रेरणा पसरली**. आज तेलंगणा आणि मध्य भारतातील अनेक गावांमध्ये रामजी गोंड यांचे 'शूर योद्धा' म्हणून स्मरण केले जाते. अनेक जिल्ह्यांतील त्यांचे पुतळे आणि स्मारके आजही स्थानिक मुलांना प्रेरणा देत आहेत.

शिकवण: रामजी गोंड आपल्याला शिकवतात की आपले घर, आपली जमीन, आपली माणसे धोक्यात असताना गप्प बसणे हे पाप आहे. एक लहान गट आणि मर्यादित संसाधने मोठे बदल घडवून आणू शकतात - आपल्याला फक्त धैर्य आणि दृढनिश्चय आवश्यक आहे.

कथा

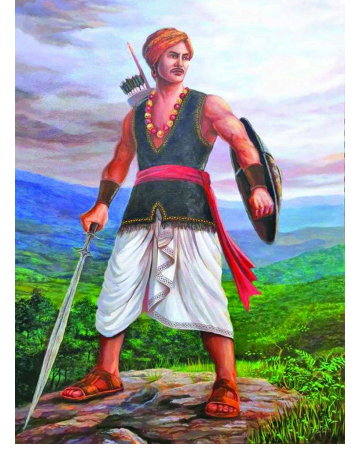
भारताच्या महान स्वातंत्र्य संग्रामातील अज्ञात नायकांच्या

वीर तिरोत सिंह: पर्वतांचा निर्भय योद्धा

ठिकाण: खासी समुदाय, मेघालय

फार पूर्वीची गोष्ट आहे. मेघालयाच्या सुंदर डोंगरांमध्ये एक छोटेसे राज्य होते - **खासी आदिवासी क्षेत्र**. तेथे राजे होते **तिरोत सिंग** - धैर्यवान, हुशार आणि आपल्या लोकांवर मनापासून प्रेम करणारे.

खासी लोक त्यांच्या जंगले, पर्वत आणि नद्यांसह आनंदाने राहत होते. पण एके दिवशी इंग्रज आले. त्यांना त्या क्षेत्रातून जाणारा रस्ता बांधायचा होता. त्यांनी तिरोत सिंगला वचन दिले की खासी लोकांच्या भूमीचे नुकसान करणार नाहीत. पण इंग्रज खोटे बोलले. ज्या जमिनीवर खासी लोक पिढ्यानपिढ्या राहत होते ती जमीन त्यांनी हळूहळू बळकावायला सुरुवात केली.

ते

तिरोत सिंग यांना हे अजिबात मान्य नव्हते. तो म्हणाला - "**ही आपल्या पूर्वजांची भूमी आहे, ती कोणी हिरावून घेऊ शकत नाही!**"

इंग्रजांकडे तोफा आणि बंदुका होत्या आणि खासी लोकांकडे फक्त धनुष्यबाण आणि भाले होते. पण स्वाभिमानी लोकांच्या धैर्याविरुद्ध कोणतीही तोफ किंवा बंदूक फार काही करू शकत नाही! तिरोतसिंगने आपल्या सैन्याला चोरून हल्ला करण्याचे गनिमी युद्ध शिकवले - जसे छत्रपती शिवाजी महाराज करत असत. त्यांनी जंगलात लपून अनेक वेळा इंग्रजांचा पराभव केला.

इंग्रज चार वर्षे हरत राहिले! पण, तिरोत सिंगला कोणीतरी फसवले. 1833 मध्ये ते जखमी झाले आणि पकडले गेले. ब्रिटिशांनी त्यांना ढाका येथील एका दूरच्या तुरुंगात पाठवले, जिथे त्यांनी 1835 मध्ये अखेरचा श्वास घेतला.

शिकवण: तिरोत सिंग यांनी कधीही हार मानली नाही. त्यांच्याकडे मोठे सैन्य नव्हते, परंतु त्यांच्याकडे धैर्य, सत्यासाठी लढण्याची तळमळ आणि आपल्या जनतेवरचे प्रेम होते. तिरोत सिंग आपल्याला शिकवतात की, "**भूमी, स्वातंत्र्य आणि स्वाभिमानासाठी लढणे कधीही चुकीचे नाही!**"

कथा

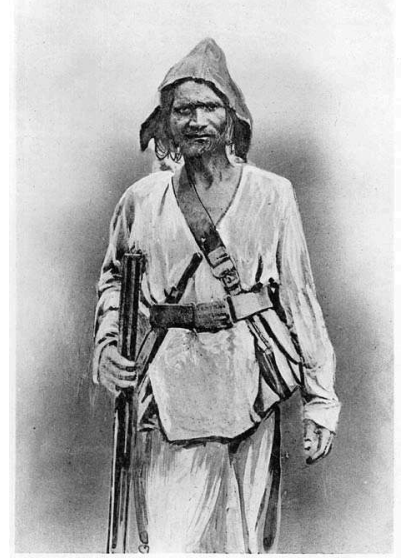
भारताच्या महान स्वातंत्र्य संग्रामातील अज्ञात नायकांच्या

तंट्या भील – आदिवासींचे रॉबिन हूड

स्थान: खंडवा, मध्यप्रदेश

तंट्या भिल्ल यांना लोक प्रेमाने **तंट्या मामा** म्हणत असत. त्यांचा जन्म १८४० मध्ये मध्य प्रदेशातील खंडवा भागात झाला. लहानपणापासूनच त्यांना लाठी-दंड, बाण आणि गोफण कसे वापरायचे हे माहित होते.

१८५७ ची क्रांती, ब्रिटिशांच्या जुलूम आणि शेतकऱ्यांच्या दुर्दशेच्या आगीमुळे तंट्या यांच्या हृदयात बंडाचे बीज पेरले गेले. त्यांनी स्थानिक आदिवासींना संघटित केले आणि एकट्याने किंवा गटात इंग्रजांना लुटण्यास सुरुवात केली. पण ते डाकू नव्हते - **ते इंग्रज आणि त्यांच्या मित्रांकडून लुटलेली संपत्ती गरिबांमध्ये वाटून देत असत.** या प्रामाणिक प्रेमामुळे आणि न्यायाच्या भावनेमुळे त्यांना आदिवासी आणि सामान्य लोकांनी नायक बनवले.

तंट्या मामा गनिमी कावा रणनीतीत तरबेज होते. ते अचानक हल्ला करायचे आणि गायब व्हायचे. त्यांना पकडता येत नव्हते! **इंग्रजांनी एक विशेष सैन्य तयार केले पण तंट्या मामा १५ वर्षे त्यांना चकवत राहिले.**

पण इंग्रजांनी एक युक्ती खेळली - राखीच्या दिवशी त्याच्या बहिणीच्या घरी त्यांना अटक करण्यात आली. त्यांना जबलपूरला नेण्यात आले जिथे न्यायालयाने त्यांना मृत्युदंडाची शिक्षा सुनावली. नंतर त्यांचा मृतदेह पाताळपाणी रेल्वे स्टेशनजवळ टाकण्यात आला - आज तिथे त्यांच्या सन्मानार्थ एक स्मारक आहे.

शिकवण: तंट्या मामाने दाखवून दिले की, खरा नायक तोच असतो जो कोणत्याही अपेक्षा किंवा बक्षीस न घेता धैर्याने आणि न्यायाच्या भावनेने आपल्या लोकांसाठी उभा राहतो. त्याचे बलिदान आपल्याला आठवण करून देते की, **"जोपर्यंत समाजात न्याय आणि दया आहे तोपर्यंत खरे नायक अमर राहतात."**